

Krzysztof Penderecki, *Concerto per viola (saxofono) ed orchestra, Concerto per violino solo ed orchestra no. 2 Metamorphosen*, seria: Penderecki Special Edition, wykonawcy: Paweł Gusnar – saksofon altowy, Sergej Krylov – skrzypce, Polska Orkiestra Sinfonia Iuventus, Krzysztof Penderecki, Maciej Tworek – dyrygenci, Wydawnictwo Dux Recording Producers (DUX 1344), Warszawa 2016/2017 [CD 62:16].

Kolejna płyta, która ukazała się w ramach wydawanej przez DUX serii Penderecki Special Edition zawiera nagrania dwóch niezwykle istotnych dzieł w dorobku kompozytora: *Koncertu na altówkę* (1983) – w transkrypcji na saksofon (przygotowanej przez Pawła Gusnara w 2013 r.¹) oraz *II Koncertu skrzypcowego* (1992-1995). Oba dzieła cechuje jednoczęściowa, złożona ze skonstrastowanych odcinków budowa, przejrzysta, niemal kameralna faktura, wybitnie ekspresyjny charakter oraz wymagająca technicznie, wirtuozowska partia instrumentu solowego obecna nieprzerwanie na przestrzeni całej struktury architektonicznej.

Pomysł dokonania saksofonowej transkrypcji *Koncertu na altówkę* zrodził się przy okazji premiery innego dzieła mistrza – monumentalnego cyklu „*Powiało na mnie morze snów...*”. *Pieśni zadumy i nostalgii*². Kilka solowych fragmentów w partyturze orkiestry kompozytor powierzył saksofonowi sopranowemu, którego partię wykonywał Paweł Gusnar. Pendereckiego urzekła ta interpretacja; zauroczony możliwościami instrumentu oraz biegłością i artyzmem solisty, zaproponował mu przygotowanie saksofonowej wersji właśnie słynnego *Koncertu altówkowego*. Prawykonanie, dokonane przez Gusnara z towarzyszeniem orkiestry Filharmonii Częstochowskiej pod dyktando Adama Klocka, odbyło się 19 października 2013 r. podczas koncertu finałowego IX Festiwalu Wiolinistycznego im. Bronisława Hubermana.

Forma utworu opiera się na kontrastowych tempach: *Lento, Vivace, Lento, Vivo, Lento*. Główny materiał melodyczny utworu stanowi liryczny temat wprowadzony z charakterystycznego „motywu westchnienia” (opadająca mała sekunda). Oszczędność środków potęguje emocjonalne natężenie dzieła, w którym szeroko zakrojony liryzm i nastrój melancholii przeplata się z błyskotliwą wirtuozerią (dwukrotne fragmenty scherzoidalne). Paweł Gusnar – znany z mistrzowskiej jakości brzmienia, nieograniczonych możliwości kolorystycznych i znakomitej sprawności technicznej – w tak trudnym, naznaczonym znakomitymi interpretacjami Borisa Pergamenschikowa (w wersji wiolonczelowej z 1989 r.) i Orita Orbacha (w wersji klarinetowej z roku 1995), utworze w pełni potwierdza swoją klasę. Jest również przekonujący w kantylenowych frazach o niebywałej wewnętrznej intensywności, co w odcinkach dramatycznie natarczywych i w popisowych, solowych kadencjach. Użycie saksofonu nadało dziełu niepowtarzalnego, intrygującego kolorytu, odkrywając nieznanne w nim wcześniej walory brzmieniowe; w opinii Pendereckiego jest to najlepszy z dotychczasowych wariantów. Niniejsze nagranie pod dyktando kompozytora jest premierą fonograficzną utworu.

II Koncert skrzypcowy – niezwykle liryczny, rozbudowany pod względem formy – znany jest przede wszystkim z nagrodzonej Grammy interpretacji Anne-Sophie Mutter³. Na płycie został zarejestrowany w interpretacji Sergeja Krylova pod batutą asystenta kompozytora – Macieja Tworka (niestety, wydawca nie zaznaczył tego wyraźnie w booklecie, zmuszając słuchacza do poszukiwania odpowiedzi w innych źródłach). Podtytuł *Metamorfozy* z jednej strony oddaje proces zmian, którym utwór podlegał w czasie powstawania (dwie próby nadania dziełu ostatecznego kształtu), z drugiej

¹ Wydawca podaje błędną datę wersji na saksofon – 2015 r.

² Prawykonanie odbyło się 14 stycznia 2011 r. w Filharmonii Narodowej w Warszawie w ramach koncertu kończącego obchody 200-lecia urodzin Fryderyka Chopina; wykonawcy: Wioletta Chodowicz – sopran, Agnieszka Rehlis – mezzosopran, Mariusz Godlewski – baryton, Chór Filharmonii Narodowej, Sinfonia Varsovia, Walerij Giergijew – dyrygent.

³ Nagroda Grammy w kategorii „najlepsza kompozycja we współczesnej muzyce klasycznej” została przyznana w 1999 r.; Anne-Sophie Mutter towarzyszyła London Symphony Orchestra pod dyktando kompozytora.

zaś odnosi się do przetworzeniowego sposobu kształtowania dźwiękowej materii (nieustannie obecne tematy w różnych wariantach instrumentacyjnych, fragmenty liryczne wzbogacające estetykę wirtuozowskiego dzieła). Poszczególne segmenty, przekształcane pod względem układu, tempa i wyrazu, spaja partia skrzypiec, w której momenty *cantabile* stanowią ważną dominantę. Pełna zaangażowania i emocjonalnej intensywności interpretacja rosyjskiego skrzypka, uważanego za jednego z najbardziej utalentowanych artystów swojego pokolenia, również jest warta uwagi. W grze Krylova uderza przede wszystkim naturalność i miękkość w kształtowaniu muzycznych fraz, doskonale odpowiadające najbardziej uderzającym własnościom dzieła, w nocie programowej nazwanego przez Iwonę Lindstedt „jedną z najciekawszych reinterpretacji tradycyjnej kategorii muzycznego piękna”.

Na słowa uznania zasługuje także odznaczająca się dojrzałością i kulturą brzmienia orkiestra⁴. Młodzi muzycy są pełnoprawnymi partnerami dla znakomitych solistów; z dużą swobodą prezentują rozwiązania nakreślone przez kompozytora, równie przekonująco eksponują elegancję kontrapunktów, jak i bogate spektrum barw.

Materiał zarejestrowali Małgorzata Polańska i Michał Szostakowski, który dokonał również montażu i masteringu. Całości dopełnia esencjonalny szkic Iwony Lindstedt.

Emilia Dudkiewicz

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2018.2.23>

⁴ Polska Orkiestra Sinfonia Iuventus – zespół powstały z inicjatywy Jerzego Semkova, utworzony 1 października 2007 r. na mocy rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Orkiestrę tworzą najzdolniejsi absolwenci i studenci szkół artystycznych, którzy nie ukończyli 30. roku życia.